

MedlemsNytt för Riksförbundet

Finska Krigsbarn

Årgång 14

Nr 2 2009

Ritva med ett foto av sin far .

Sagan om hur Ritva träffade sin far

Ritva hade alltid fått höra att hennes far ”stupade under kriget” och lät sig nöja med det, speciellt som modern vägrade tala om vad han hette.

När hon började leta efter hans grav uppdagades det att han inte alls hade stupat, han levde fortfarande!

Det överraskande beskedet blev upptakten till ett halvårs långt arbete där det gällde att fastställa faderskapet.

Det visade sig att Finlands faderskapslag inte tillvaratar ett vuxet barns självklara intressen i en sådan situation. Hon fick enbart hoppas på att fadern frivilligt skulle lämna ett dna-prov, och frivilligt under teckna faderskaps erkännandet.

Läs den spännande samsagan på

Sidorna 2, 4, 5 och 6.

Bondsonen återvände, köpte herrgården

Atte Laine hade turen att hamna som krigsbarn hos ett barnlöst par utanför Örnsköldsvik. I vuxen ålder adopterades han av makarna som var välbeställda.

Efter utbildning med studier i både Finland och Sverige blev han kulturchef på Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), men behöll en tät kontakt med sin hembygd i Laitila cirka 60 km norr om Åbo.

Han passerade ofta Kaukola herrgård, som hans fädernegård var friköpt från, och såg hur den förföll mer och mer. Då slog han till och köpte den.

Nu har han renoverat den och förvandlat rivningsobjektet till en kulturpunkt i bygden, möblerad med allt arvegods och all konst han samlat på sig under åren i Sverige.

Sidorna 8-9.

Atte Laine på Kaukola herrgård.

Foto: Kai Rosnell

Organisationsnummer: 878001-7862

Från redaktionen

I detta nummer skriver vi om något så ovanligt som ett faderskapsärende.

Någon kanske tycker att det är olämpligt att publicera historien om hur **Ritva** fann sin far, att vi gör intrång i hans privatliv.

Men vi anser att Ritvas rätt att få veta och berätta väger tyngre än faderns rätt att få förbli "upptäckt".

Han kan inte identifieras enbart med hjälp av texten och fotona. Och historien är av stort allmänt intresse eftersom den påvisar brister i Finlands lagstiftning när det gäller vuxna "barns" mänskliga rättighet att få reda på vem som är far. Den visar också hur svårt det är att kämpa mot byråkratin.

Under arbetet med det här fallet har vi varit i kontakt med alla tänkbara myndigheter, i både Sverige och Finland. **Ingen** har velat befatta sig med det.

Inte de sociala myndigheterna i Sverige, inte socialtjänsten i Ritvas finska hemkommun, inte pastorsexpeditionen där, inte tingsrätten i Helsingfors, inte Finlands justitiedepartement, inte ens Rädda Barnen eller Barnombudsmanen i Finland..

Men vi har fått hjälp av en sakkunnig advokat och andra jurister, samt av finska Unicef.

Utan det ovärderliga arbete som **Päivy Penttinen** ägnat fallet hade vi knappast nått det lyckliga slutet på historien.

Ingen myndighet vill betala kostnaden för dna-analysen (över 5 000 kronor). Ritva har fått betala själv för sin mänskliga rättighet att få veta vem fadern är. Ska det vara så?

Om man granskar fallet objektivt kan man tycka att modern inte handlat rätt när hon hela livet vägrade tala om för Ritva vem som var hennes far. Hon måste ju ha vetat. Sannolikt har hon i alla fall sett till att uppgiften kommit in i den svenska folkbokföringen. I Finland fanns inte den minsta notering om faderskapet.

Objektivt sett bör fadern åtminstone ha anat att han kunde vara far till Ritva. Det är dock inget brott att göra en flicka med barn. Men han har i nästan 70 år sluppit ta något som helst ansvar för barnet.

När Finland ändrar sin lagstiftning om faderskap har jag personligen lyckats åstadkomma något.

Kai Rosnell, chefredaktör
kai.rosnell@comhem.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos
Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i maj 2009.

I detta nummer: sidan

Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Pentti Anderssons rapport	3
Hur Ritva fann sin far	4-6
Riksmötet 2009	7
"Torparsonen" på Kaukola herrgård	8-9
Karina skickades "halv-privat"	10-11
Lill-Babs fick träffa sin lekkamrat	12-13
Eero Jalmariz självbiografi	13
Debatt	14
På gång i lokalföreningarna	15
Krigsbarnen visste mer än föreläsaren	15
Kusinernas första möte	16
Göteborg firade 15-årsjubileum	16

**Ska du flytta?
Meddela ny adress!**

Utgivning

Nästa nummer av MedlemsNytt planeras utkomma i början av september, deadline 18 augusti, därefter början av december.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr. per år. Tidningen ingår i priset.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Porin Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. **Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.**

Redaktionen för MedlemsNytt:

Matts Imhagen, ansvarig utgivare, Lundmansg. 11 B, 761 45 Norrtälje. Tel: 0176-12029.

E-post: *matts_imhagen@hotmail.com*

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Kølängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: *kai.rosnell@comhem.se*

Doris (Gui) Emanuelsson, Bergdalen 2, 172 79 Sundbyberg. Tel 08-7333187. E-post: *gui.sture@comhem.se*

Irja Olsson, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678. E-post: *irja.olsson.gle@telia.com*

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.

Tel: 0413-24236. E-post: *tapani@rossi.se*

Riksförbundets hemsida: www.krigsbarn.se

— Ordföranden har ordet: —

Norrtälje i maj 2009.

Jag mötte **Väinämöinen** i hissen på finlandsbåten.

Jag var på väg till möteslokalen för Riksmötet då två finska nationalepospersonligheter steg in i hissen, Väinämöinen med fru i tidsenlig Kalevalaklädsel. Ett programinslag under kvällen var en modernisering av Kalevala med inslag av krigsbarn och mobiltelefon, författad av **Liisa Pöyhönen** (var får hon allt ifrån?). Allt tycks vara möjligt vid våra krigsbarnsträffar. Kul!

Dagarna före Riksförbundets resa fick jag klartecken från statsminister **Matti Vanhanens** sekreterare om ett besök hos statsministern. Vi var sex från styrelsen som besökte statsministern i det pampiga Riksdagshuset vid Mannerheimvägen.

Besöket var mycket trevligt där statsministern visade intresse för oss krigsbarn. Var det rätt, skulle man göra så idag? Nej, knappast. Vi kom in på olika orsaker som då ansågs rättfärdiga besluten, och även skäl emot.

Mer om besöket och riksmötet finner du på annan plats i tidningen.

Ett varmt tack till arrangörerna för ett trevligt riksmöte och tack till dig som var med!

Vid årsmötet omvaldes jag till Riksförbundets ordförande på ett år, ett hedrande uppdrag, och jag tackar för det fortsatta förtroendet.

Har vi krigsbarn blivit vitalare? Medlemsantalet stiger på sina håll, och det är glädjande.

Det har framförts tankar på att vi ska börja avveckla vår verksamhet. Den avvecklingen känns inte meningsfull just nu med stigande medlemsiffror. Min förhoppning är att i stället för avveckling ska verksamheten tas över av andra – våra barn och barnbarn.

Du som var med i Kungälv 2006, och senare riksmöten, fick ta del av krigsbarns barn som berättade om sina liv om just att vara ett barn till ett krigsbarn. Även i en del föreningar har barn frimodigt berättat om sina liv. Vem forskar om deras liv? Hur var det med dig och mig, när började vi se oss om i vår historiska backspegel?

Allt har sin tid. Låt erfarenheterna från världens största barnflyttning leva. Låt inte denna kunskap hamna i glömskans arkiv.

I förra numret framfördes idén om en författarträff med

våra krigsbarnsförfattare. Finlandsinstitutet rekommenderar att mötet hålls vårvintern 2010 vilket även blir inriktningen i den fortsatta planeringen.

Samma vår, i april, är det fem år sedan kungen avtäckte krigsbarnsstatyn Ero i Tullparken, Haparanda. Styrelsen har utsett en arbetsgrupp med **Pirkko Ahlin, Jouko Rajaniemi** och mig att arbeta fram förslag.

I år är Finland extra mycket i ropet, det är märkesåret. Märkesåret markerar att det är 200 år sedan den östra rikshalvan, Finland, gick förlorat till Ryssland.

Svenska officersuniformer, och en del polisuniformer, hade på 1800-talet fyra ärmknappar. Den fjärde lämnades oknäppt för att knäppas när Finland åter blivit svenskt (ärmknapparna finns inte kvar på uniformerna trots att Sverige inte förlorat de tre återstående delarna, Götaland, Svealand och Norrland).

Riksbanken har gett ut en särskild enkrona.

Den 23 mars överraskade Bingolotto **Lill-Babs** i direkt-sändning med att bjuda in en barndomskamrat hon och hennes syster **Birgitta** hade haft på 40-talet, **Asta** och **Terttu**, som kommit till Järvsö som krigsbarn.

Jag fick förfrågan om jag kunde spåra Asta och Terttu. Kai var i Finland så det var bara att försöka. Inget fick läcka ut till Lill-Babs, Birgitta var införstådd (Birgitta kände jag väl, jag hade varit hennes handledare när hon kom ut från polis-skolan).

Efter en del tips spårades Asta och bjöds till Göteborg för att vara med i direktsändning. Asta accepterade efter viss övertalning, men en tolk behövdes och det blev **Pentti Käppi** från Göteborg.

Lotta Engberg visade gamla bilder från Järvsö med bl.a. Asta och Terttu. Lill-Babs berättade vilka de var. Hon berättade om ett framträdande i Finland där hon fick en hälsning i en blom-bukett från Asta. Lill-Babs rusade ut på scen och ropade efter Asta som försvunnit.

När Asta gjorde entré i studion kom Lill-Babs av sig och blev märkbart röd och kramade om Asta.

Matti

Sårbarheten större hos krigsbarn än andra

Finska krigsbarn är/känner sig mer utsatta och sårbara än barn som var kvar i Finland under krigsåren.

Foto: Kaarina Rundström-Skoog

Det som vi trott och anat har nu bekräftats i **Pentti Anderssons** (bilden) första rapport från sin forskning i ämnet. Han presenterade rapporten vid Riksmötet i maj.

Resultatet bekräftar betydelsen av nära känslomässiga relationer i tidig barndom. Pentti har fastställt fyra mekanismer:

En akut föräldraförlust har upplevts som en traumatisk chockartad händelse.

Anknytningen till den huvudsakliga anknytningspersonen i Finland har inte försvagats utan tvärtom förstärkts.

Ett framgångsrikt undvikande har fungerat som en överlevnadsstrategi.

En fjärde mekanism handlar om en önskan att få en tillgiven relation, parallellt med en rädsla för en sådan relation.

Penttis forskningsprojekt kommer att resultera i ytterligare några rapporter.

Kai Rosnell

Den sanna berättelsen om hur Ritva fann sin far

Ritva kom som krigsbarn från Finland till Sverige i början av 1942, lite över två år gammal.

Hon fick veta att hennes far hade ”stupat i kriget”. Under hela sin lyckliga uppväxt i Sverige nöjde hon sig med den förklaringen – tills hon blev nyfiken på hans namn.

Hon frågade sin mor **Alli** – när de långt om länge etablerat kontakt – men hon vägrade svara.

– Hon blev svart i blicken och började prata om något annat, berättar Ritva.

Personbevis

När modern dött i december 2007 behövde Ritva ett personbevis för bouppteckningen.

Det kom med posten från svenska Skatteverket. Ritva ögnade igenom det och såg att moderns namn stod där.

– Men vad är det där? Där står ett namn till! Namnet på min far, **Pentti Oskari Lahti** (namnet fingerat).

– Jaha, så bra, tänkte Ritva. Då kan jag ju få fram var och när han stupade, och var han är begravd.

En överraskning

Förra sommaren besökte hon sin hembygd i Finland. Hon stegade in på pastorsexpeditionen och frågade om de kunde hjälpa henne hitta uppgifterna.

Det tog en lång stund, personalen slog i sina böcker, och kom så med ett överraskande svar:

– Den här mannen har inte stupat. Han är inte död! Han lever. Han är visserligen gammal, 98 år, men han lever. I den här kommunen!

Det tog tid för Ritva att ta till sig nyheten. Men kunde det vara sant att han var hennes far?

Behövde hjälp

I detta läge behövde Ritva hjälp. Utan att kunna finska var det omöjligt att gå vidare. Hon frågade om jag kunde hjälpa till.

Det fanns inga uppgifter om faderskapet i kyrkböckerna i Finland eller folkbokföringen där. Men namnet fanns

Första mötet mellan far och dotter.

i den svenska folkbokföringen!

Hur hade det kommit dit?

När Ritva infördes i de svenska kyrkböckerna i slutet på 1940-talet hade uppgiften kommit med. Det finns ingen notering om vem som lämnat uppgiften, ingen verifiering av att den var riktig.

Hur får man bevis?

Hur kan man få veta om en namngiven person är ens far?

Antingen ett direkt erkännande av vederbörande, eller ett dna-test av både ”far” och ”barn”.

FN:s barnkonvention stadgar i Artikel 7 att ”varje barn har rätt att veta vilka som är hennes föräldrar”.

Alltså borde det vara de sociala myndigheternas ansvar att hjälpa till.

Socialstyrelsen i Sverige hänvisade till Ritvas hemkommun. Men när socialförvaltningen i Järfälla hörde att det gällde ett faderskap i Finland hänvisade man dit: det är Finlands sak att reda ut.

Ingen vill ta ansvar

Ritvas finska hemkommun fick frågan på sitt bord. Det dröjde någon vecka medan socialförvaltningen där rådfrågade sina jurister.

Nej, det var för så länge sedan. Kommunen har inget ansvar för utredningen.

Ändå borde det varit kommunens

sak att utreda faderskapet redan hösten 1939 när Ritva var nyfödd. Det skedde inte – kanske för att modern inte begärde någon utredning.

Kanske insåg hon att faderskapet inte kunde bevisas. Den tidens blodprov kunde bara utesluta vissa personer som fäder, inte bevisa något.

Päivy kände för fallet

Då fick vi försöka utreda detta på egen hand.

Vi kontaktade krigsbarnsföreningen i Helsingfors som alltid hjälper till i frågor som rör krigsbarn.

Päivy Penttinen åtog sig uppdraget. Hon kände för det här fallet och är väl insatt i problematiken – hon är själv både krigsfaderlös och krigsbarn.

forts på nästa sida

Han erkänner faderskapet. Den hjälpande handen tillhör kommunens barn-tillsyningsman.

Lagen tillgodoser inte barnets rätt

forts från föreg sida

Hon tog reda på Pentti Lahtis personuppgifter och adress och åkte dit för att rekognoscera, tog en bild på huset med en rullator vid ingången.

Hon tog kontakt med äldste sonen **Risto** (namnet fingerat) och fick veta att fadern var klar i huvudet, följde med i TV och radio vad som hände i världen, men han hade lite svårt att gå.

En intervju

Så tog Päivy kontakt med Pentti direkt och kom överens om en tid för att "intervjua" honom.

Hon tog med sig en väninna som "vittne".

De samtalade om diverse saker, om hans upplevelser i kriget, och om tiden före kriget. Så frågade Päivy om Pentti känt någon kvinna vid namn Alli. Men nej, det kunde han inte påminna sig.

Så tog Päivy fram en kopia av Ritvas personbevis och visade.

– Här står att du är far till en kvinna i Sverige, och modern hette Alli!

Hembiträdet

Då kom han plötsligt ihåg:

– Vi hade ett hembiträde som hette Alli.. Och det stämmer, hon blev gravid och födde ett barn hos sin syster. Sen kom hon tillbaka men lämnade gården efter en kort tid.

– Hon hoppades bli husfru på gården. Men jag är inte far till hennes barn, jag kan inte vara far. Vi hade inget sådant förhållande.

– I så fall kan du väl lämna ett dna-prov, för det kan ju bevisa din oskuld!

Det ville Pentti inte göra. Han visste ju att han inte kunde vara far till Ritva.

Den juridiska vägen

Vad gör man i det läget?

Jo, man går till domstol, så att rätten dömer honom att lämna ett dna-prov.

I Finland är det tingsrätten i Helsingfors som har hand om alla ärenden som rör personer bosatta utomlands.

Så följde otaliga mail och telefonsamtal. Slutresultatet blev att Finlands faderskapslag, som trädde i kraft 1976, visserligen gav möjligheten att stämma en tänkbar far, men där fanns en tidsgräns på fem år: alla gamla ärenden skulle ha avgjorts senast 1981!

Så den legala vägen var stängd. (Sverige har ingen sådan tidsgräns.)

– Han verkar snäll och god, min far, säger Ritva.

Barnkonventionen – lagen

Jaha, då står ju Finlands lagar i strid med barnkonventionen! Barn ska ha rätt att få veta vilka föräldrarna är – men i det här fallet var det omöjligt!

Återstod att försöka förmå Pentti att trots allt frivilligt lämna ett dna-prov. Päivy ringde honom och argumenterade. Efteråt tyckte hon att han nu inte var helt avvisande till tanken.

Jag ringde upp äldste sonen Risto.

– Vet du om att du kanske har en halvsysster i Sverige?

En lång tystnad.

Ett genombrott

Det var förstas helt nytt för honom. Men att försöka förmå sin gamle far att lämna ett dna-prov, det ville han inte göra.

– Men om han vill lämna ett prov så har jag inget emot det. Jag kan till och med köra honom till läkarmottagningen.

Så ringde jag upp Pentti.

Med argumentet att alla har rätt att veta vem som är ens far gick han till sist med på att lämna dna-prov.

– Men då får ni ordna med transporten. Jag har svårt att ta mig in i en vanlig bil.

Det kändes som ett genombrott!

500 Euro

Då hade vi tidigare kollat med Institutionen för rättsmedicin i Helsingfors hur proceduren med provtagning skulle gå till och hur avgiften, drygt 500 Euro (5 800 kronor), skulle betalas.

Päivy kontaktade vårdcentralen i kommunen och läkaren där lovade ordna provet. Blanketter från Rättsmedicin sändes dit och även till Ritva i Stockholm.

När Pentti väl lämnat sitt dna-prov fick vi besked om det, och nästa morgon lämnade Ritva i Stockholm ett likadant prov som sändes till Helsingfors.

Förbryllande resultat

Efter två veckor kom analysresultatet i brev till Ritva:

"Enligt resultaten av undersökningen och det kända nedärvningsmönstret av arvsmassan kan antagandet att XX XX XX är barnet Ritvas biologiska far inte uteslutas. Faderskapsindexet, baserat på finska populationens genfrekvenser är 65 300. Detta motsvarar en sannolikhet av 99,999 % för faderskapet, förutsatt att den undersökte mannens nära släk-

forts på nästa sida →

En glädjens dag, en lyckans dag

forts från föreg sida

ting inte kan vara pappa till barnet.

– Vad är detta? ”Kan inte uteslutas...” Men sannolikheten att han är min far är 99,999 procent...”föruudsatt att ingen nära släkting kan vara pappa...”, funderade Ritva.

”Nära släkting”? Kan det ha varit någon av hans bröder? Kan det ha varit hans far? Så att jag och Pentti är halv-syskon???

Hundra procent

Ett telefonsamtal till laboratoriet skingrade tvivlen.

– Man kan inte komma närmare hundra procent än så här. Formuleringarna bestäms av juridiska skäl, svarar **Helmuth Sippel**. Det finns ingen tvekan, mannen är Ritvas far. Enda möjligheten är en identisk tvillingbror, men någon sådan fanns väl inte...

Ritva drog en suck av lättnad vid beskedet. Sedan en obeskrivlig känsla av lycka: ”Jag har fått en far!”

En kopia av analysresultatet skickades till Pentti och Risto.

Ville träffa sin far

Ritva ville naturligtvis snarast resa

och träffa sin nyfunne far. Vi kom överens om dag och tid.

Först ville jag förvissa mig om att Magistraten var informerad om analysresultatet, att de hade noterat i ”böckerna” att Ritva nu hade en far.

– Nej, det räcker inte med ett analysresultat, även om det är hundra procentigt, svarar **Kimmo Luojus**, härads-skrivare på Magistraten. Vi måste ha ett skriftligt erkännande av faderskapet. Och det ska undertecknas på särskild blankett, i närvaro av en notarie härifrån eller kommunens barn tillsyningsman.

Hoppas! Men tänk om han vägrar skriva under?

– Då kan man stämma honom inför domstol!

Men tidsgränsen i faderskapslagen hindrar tingsrätten att ens ta upp ärendet till behandling!

Ett Moment 22-läge.

Mötet

Fadern kan – trots hundra procentig bevisning – genom sin vägran se till att Ritva förblir faderlös – officiellt!

Hur var det med barnkonventionen och Finlands lagar? Är det inte rentav

en ”mänsklig rättighet” att få veta vem ens far är?

Jag mötte Ritva och hennes man vid färjeterminalen i Åbo och körde iväg mot hennes hemkommun. Efter lunch hemma hos Päivy åkte vi gemensamt till Penttis hus.

Det blev ett märkligt möte. Ritva var trött och spänd och nervös, hade bara sovit ett par timmar på båten.

Pentti föreföll först ganska reserverad – han kunde ju inte vara far till den här kvinnan – men när Päivy förklarar hur säkert ett dna-test är accepterade han fakta. Det hade sonen Risto gjort direkt, han visste ju hur dna-tekniken fungerar.

– Sådant hände nog ofta på den tiden, att pigan blev med barn, det är inget märkligt med det, var hans kommentar.

Underskriften

Kaffe med hembakta bullar som Ritva haft med sig från Sverige, tårta som Päivy fixat fram, titt på gamla foton, bl a Ritvas son (som fö är mycket lik sin morfar!).

Och till sist en vädjan: att Pentti skulle underteckna erkännandet att han var far, så att Ritva inte skulle förbli faderlös i böckerna.

Till slut gick han med på det. Inom några minuter kom kommunens barn-tillsyningsman med blanketterna, och så fick hon Penttis namnteckning.

Ritva hade äntligen fått en far – även officiellt!

Spontan kram

När vi var på väg därifrån sträckte Pentti sina armar mot Ritva och omfamnade henne!

– Det kändes otroligt skönt! sa Ritva.

Så avskedet skedde i en fin stämning. Det blev en glädjens dag.

Ritva fick en far. Pentti, 98, fick en dotter, och sitt första barnbarn! Ritvas man fick en svärfar. Och Risto, mer än medelålders, fick plötsligt en syster!

Ett lyckligt slut på en lång och tidskrävande process.

En månad senare ringde jag till Pentti, frågade om han var glad över att ha fått en dotter.

– Detta kunde gjorts långt tidigare, så att jag hunnit lära känna Ritva!

Text och foto: Kai Rosnell

Nu är Ritva lättad och lycklig. Hon har fått en far, även enligt den finska folkbokföringen.

Ambassad och statsminister fick besök

Vi var 200 deltagare på årets Riksmöte om bord på M/S Silja Symphony 18-20 maj, med Stockholmsföreningen som arrangör.

De finska vännerna anlände till Stockholm måndag morgon och bussades till Stadshuset där de svenska vännerna väntade. Det blev som vanligt ett hjärtligt återseende.

Efter en guidad visning av Stadshuset följde lunch och busstransfer till terminalen.

Kl 17 samlades alla i konferenssalen för kaffe och dagens program. **Gui/Doris Emanuelsson** välkomnade och tackade för det goda samarbetet med de finska vännerna.

Kalevala

Pentti Andersson föredrog en rapport om sin forskning "Finska krigsbarn år 2008". (Se sid 3).

Eila Pöllänen underhöll med sång och musik på gitarr och karelsk musik på kantele, med meningsfulla repliker mellan sångerna.

Ritva Winter visade en bildkavalkad om krigsbarn.

Våra finska vänner spelade upp en modern Kalevala-version, "Välkommen hem", som **Liisa Pöyhönen** skrivit – mycket uppskattat!

Fagerholm-intervju

Pertti Kavén spelade upp intervjuer från 1975 med **Karl August Fagerholm**,

Sveriges ambassadör i Helsingfors Johan Melander tackas av Pertti Kavén och Sven-Olof Larsson.

Foto: Kaarina Rundström-Skoog.

ministrern som var ansvarig för krigsbarnsverksamheten i Finland, och **Göta Rosén**, svenska Socialstyrelsen. De gav en delvis avslöjande inblick i hur man tänkte om barn på den tiden.

Besöket i Helsingfors blev mer individuellt, man kunde inte hinna med allt. På Riksarkivet fick de som ville kopior på sina registerkort, med eller utan foto. På Sveriges ambassad tog ambassadör **Johan Melander** emot med förfriskningar, Pertti Kavén tackade för de finska gästerna och **Sven-Olof Larsson** för

de svenska. Doris Emanuelsson överlämnade en bok samt föreningens krigsbarnsmärke.

De som besökte konstmuseet Ate-neum fick se utställningen "Kalevala i bilder" som gjorde ett djupt intryck.

Statsministerbesök

Leila Wallinus-Rinne hade initierat ett möte med statsminister **Matti Vanhanen** som tog emot delar av RFK:s styrelse i Riksdagshuset.

Det blev ett högtidligt möte med en mycket sympatisk statsminister. Vi känner oss hedrade att han hade tid att ta emot oss. Vänlig, deltagande, förstående när det gäller krigsbarnens öden.

Men han undrade hur det egentligen kunde ske...

Matts Imhagen överlämnade RFK:s standar och antologin Krigsbarns erinran m m.

Så åter till båten, Riksförbundets årsmöte och smörgåsbordets läckerheter. **Kaarina Rundström-Skoog** tackade Stockholmsföreningen för det trevliga arrangemanget.

Så var Riksmötet till ända med orden "Vi ses igen!".

Maija-Liisa Hedgren

Delar av RFK:s styrelse på besök hos statsministern. Fr v Soini Andersson, Maija-Liisa Hedgren, Jouko Rajaniemi, Matti Vanhanen, Matts Imhagen, Auli Vietorisz och Pirkko Ahlin.

Atte Laine är nöjd med sitt livsverk: han har restaurerat Kaukola herrgård i Laitila.

Torparsonen renoverade herrgården...

”Torparsonen” som skickades som krigsbarn till Sverige, kom tillbaka till hembygden och köpte herrgården.

Det är historien om **Atte Laine**, född 1937 på en gård som avstyckats från Kaukola herrgård i Laitila.

– Det där med torparson är inte helt korrekt. Det var inget torp utan en riktig gård, säger Atte Laine. Annars stämmer det.

Gott om mark

Nu sitter han i alla fall som ägare till Kaukola, en kilometer från gården där han växte upp.

Före kriget fick man köpa mark fördelaktigt från Kaukola så Attes far köpte gården där. Torparna fick lösa in sina torp och köpa till mer areal, det hade herrgården gott om.

– Jag var ofta här på herrgården som barn, här fanns ayrshire-kor, traktor, ensilage, jag var tidigt intresserad av lantbruk.

”Jag hade tur”

Attes mor dog redan när han var fyra år. Då sändes han till Sverige tillsammans med en äldre bror **Aulis Arimo**, det var 1941. De återvände till Finland 1943, men Atte fick göra en ny vända som krigsbarn, denna gång med yngre brodern **Asko**.

Atte hamnade i Bredbyn, nära Örn-sköldsvik, hos ett äldre barnlöst par.

– Han var framgångsrik arkitekt, hon lärare, prästdotter. Jag hade tur som fick komma dit.

Språkproblem

Han gick i skola, tappade finskan mer och mer, hade problem med svenskan också i början.

Hans svenska föräldrar ville adoptera honom, men det skedde inte förrän Atte blev myndig och själv fick bestämma.

Atte studerade till agrolog i Åbo på Högre svenska lantbruksläroverket, och han har också gått på lärarhögskolan i Uppsala. Han gjorde sin militärtjänst på ett finskspråkigt regemente i Åbo.

Adoptivföräldrarna dog redan när Atte var 26 år.

Det fanns fem barn på gården i Laitila när Atte reste första gången. Senare gifte pappan om sig och det föddes ett till. Släkten är stor.

Förfall

När han ofta passerade på väg till och från sitt barndomshem såg han hur herrgården fått förfalla.

–Jag läste att den skulle rivas inom ett år, men att det ännu skulle gå att restaurera den. Då ringde jag och köpte den, berättar Atte Laine.

Det var 1998. Han skulle snart pensioneras från sin mångåriga befattning som kulturchef på LRF (Lantbrukarnas Riksförbund).

–Jag tänkte att det skulle vara bra att få en bostad i min hembygd. Och det kändes tomt efter det att min dotter

forts på nästa sida →

”Den svenska mekanikens fader” Christopher Polhem har tillverkat urverket.

...och nu tänker han sälja

forts från föreg sida

Anna dött, hon var mycket musikbegåvad men drabbades av dödliga streptokocker. Hon var bara 19 år.

Som kulturchef på LRF (sekreterare i LRF:s kulturråd) sysslade Atte Laine mycket med utställningar. "Vad naturen ger" visades på Liljevalchs i Stockholm och turnerade sedan runt Sverige, "Livet på landet", "Bonden i konsten" är andra projekt.

När Stockholm utsågs till "kulturhuvudstad" ordnade Atte en utställning "Sverige är mer än..." på Skansen där varje län representerades på sitt sätt.

Inte en ruta hel

Han hade också intresserat sig för gamla herrgårdar, ordnade ett seminarium om "Lantbrukets framtida bebyggelse", så han var inte helt främmande för vad Kaukola-projektet innebar.

När han inspekterade sitt nyförvärv fann han att inte en ruta var hel i huset. Han fick ha stövlar på sig för det hade regnat in överallt.

– Första åtgärden var att sätta plast för alla sönderslagna fönster så det inte skulle snöa in. På sommaren 1999 började vi med taket och skorstenarna, berättar Atte.

Talkoo-andan

Laitilaborna ställde upp på projektet med stort intresse.

– Det kunde vara uppemot 40 personer här som jobbade. Den finska talkoo-andan är fantastisk.

Talkoo innebär att grannar och andra ställer upp och hjälper till gratis vid större arbeten.

Gustav Adolfsdagen 6 november 2004 öppnades herrgården för allmänheten.

Herrgårdens historia

Dagen var noga utvald. Herrgårdens historia börjar nämligen med att **Gustav II Adolfs** dotter drottning **Kristina** gav grevskapet Wasaborg i förläning till Gustav Adolfs "laglige" son utanför äktenskapet, riksrådet **Gustav Gustavsson**, alltså drottning Kristinas halvbror. Herrgården byggdes på 1650-talet, som "aftonstjärnan bland de andra stjärnorna".

På 1700-talet användes herrgården som tjänstebostad för höga officerare. Bland ägarna kan nämnas greve **Axel von Fersen**.

Kommunen köpte "hela klabbet" på 1930-talet, bl a för att få mark för det nya ålderdomshemmet. Lokalerna hyrdes ut, tidvis har själva herrgården använts som kontors- och fabrikslokal.

–Det fina plankgolvet i stora salen var förorenat av lim. Det var svårt att få det i skick igen.

Kulturpunkt

Kostnaderna för renoveringen har Atte Laine stått för, men EU har bidragit med cirka 100 000 Euro, en fjärdedel av totalkostanden.

Nu används herrgården som en kulturpunkt i Laitila. Den är öppen för allmänheten sommartid, och man arrangerar konserter i stora salen som rymmer 80 personer. Atte Laine är själv ("har varit", säger han) duktig sångare, medverkar i manskör. Snapsvisor är en liten specialitet.

Totala ytan är 450 kvm, tolv rum och stort kök. Salarna är möblerade med Atte Laines arvegods, bl a en matsalsmöbel ritad av **Carl Malmsten**. Kristallglas, Rörstrandporcelain, silverbestick, en gammal klocka där urverket tillverkats av **Christopher Polhem** är andra rariteter, för att inte tala om den rikhaltiga konsten på väggarna.

Pelle Svanslös

Biblioteket på 4 000 band innehåller både kulturhistoria, skönlitteratur och uppslagsverk. Där finns bl a **Gösta Knutssons** alla Pelle Svanslös-böcker där Atte själv som barn färglagt de svartvita originalteckningarna! Och dottern Annas efterlämnade flickböcker!

Allt detta är öppet för allmänheten att beskåda (efter tidsbeställning).

– Är man av bondesläkt är man intresserad av lantgårdar, säger Atte Laine.

– Inte en pryl har försvunnit hittills, konstaterar Atte Laine.

Nu funderar han på att sälja hela den nyrenoverade herrgården, med alla inventarier.

– Jag förstår inte den finska humorn. Och vintern är trist här. Mina gamla vänner och arbetskamrater finns i Stockholm. . .

Fint mottagande

– Jag har svårt med finskan, men dom här i kommunen accepterar att den är som den är. Jag skriver på svenska och har någon som översätter. Det är framför allt svårt med finskans dubbla vokaler och konsonanter, jag får inte till det.

Han är inte ensam om problemet.

– Men jag har fått ett väldigt fint bemötande här, många nya fantastiska vänner, de tar väl hand om mig, tar med mig på teater och annat intressant, de bemödar sig om att jag ska trivas.

Han kan känna sig nöjd med sitt livsverk.

Text och foto: Kai Rosnell

Fotnot: Laitila ligger cirka 60 km norr om Åbo. Jag undviker den svenska formen Letala, det namnet har en klang av död.

Den unika afrikanska bonaden är en raritet.

Hon skickades till Sverige - halvprivat

– Jag är inget krigsbarn, säger journalisten och författaren **Kaarina (Kaa) Eneberg** trots att hon som femåring skickades ensam till ett relativt ytligt bekant par i Göteborg.

Kaarina drog en stor och intresserad publik till stadsbiblioteket i Gävle då hon som föreningen Nordens gäst presenterade sin senaste bok ”*Knuts ask och kejsaren av Karelen*” Boken är en fortsättning till hennes tidigare verk ”*Tvingade till tystnad*” och ”*Förnekelsens barn*” som handlar om rysslandsemigrationen på 1930-talet och drömmen om ett socialistiskt mönstersamhälle i Sovjet.

Tidiga minnen

Kaarina Eneberg är född 1938. Familjen bodde på Runebergsgatan i Helsingfors. Hon har många minnen redan som fyraåring från de turbulenta krigsåren. Hennes far var vid fronten under vinterkriget med särskilda uppdrag av Mannerheims högkvarter i S:t Michel.

– Pappa var under fortsättningskriget 1943 med om att flytta ingermanländare från Estland till Hangö. Det var en stor och hemlig operation som han aldrig berättade något om. Jag minns att han kunde dyka upp hemma mitt i natten efter något uppdrag i Estland, säger Kaarina.

– Han var smutsig och uttröttad när han kom, och somnade med militärstövorna på. Men jag minns också att han hade med sig Pectus-pastiller, små röda karameller, de enda man såg under kriget. Pappa var också i Karelen som förhållsledare i Petrozavodsk (Petroskoj) och Aunus, berättar Kaarina.

Lägerbarn

Hennes mor var finlandssvenska och som lotta krigsplacerad på ett läger i Masalaby (Kyrkslätt) för föräldralösa barn och åldringar som evakuerats undan bombningarna i Helsingfors. Kaarina var ofta där hos sin mormor i Porkkala när modern försvann på sina uppdrag som hon fick liksom maken från högkvarteret.

På lägret fanns en finsk flicka, **Kyllikki Nevalainen**, berättar Kaarina.

– Hon var föräldralös och tydde sig mycket till mamma, som hjälpte henne med jobb. Ibland satt hon barnvakt hos oss. Hon gifte sig med en svensk sjö-

Kaa(rina) Eneberg har gjort en enastående insats för att bringa klarhet i många Karelen-svenskars öde.

man och flyttade till Sverige, men behöll kontakten med mina föräldrar. Och som tack för all hjälp hon fått ville hon att jag skulle komma till Göteborg. Jag skulle få äta apelsiner, det kommer jag ihåg.

Två veckor...

Kaarinas föräldrar sade först nej, men sedan ja.

– Det berodde nog på att Finlands krigsläge hade blivit allvarligare, det visste min far för han skickade med mig ett för familjen värdefullt smycke som Kyllikki skulle ta hand om.

Hon minns när tåget åkte från Helsingfors till Åbo och därifrån vidare till Stockholm.

– Mamma och pappa stod på perongen båda två, mamma finklädd och pappa i sin uniform. Han hade fått permission för att vinka av mig. Det var säkert svårt för dem att släppa iväg mig för min lillebror hade dött och jag var

bara fem år. Men jag skulle snart vara hemma igen, vistelsen i Sverige skulle bara vara två veckor, berättar Kaarina.

Hennes föräldrar hade förklarat att hon inte var ett krigsbarn för hon skulle till Kyllikki, hon hade ett bestämt mål.

Karantän

Kaarina var ett sturskt barn och förklarade för alla med hög röst på två språk att hon minsann inte var ett krigsbarn, ”en ole sotalapsi”, det gjorde hon oavbrutet.

– Den snälla personalen blev nog trött på mig för jag var alltid den sista som fick nattlinne, sängplats och sådant, säger Kaarina.

Väl framme i Stockholm hamnade hon i karantän på Stockholms sjukhem vid Fridhemsplan. Kyllikki som kommit från Göteborg för att hämta henne tvingades stanna i huvudstaden och övernatta på golvet hos bekanta. Det

forts på nästa sida —>

...föräldrarna flydde efter

forts från föreg sida

var först för tio år sedan som Kaarina identifierade huset där hon varit i karantän.

Efter karantänen reste de till Göteborg och Kaarina var ganska nöjd.

– Nu skulle jag få dessa utlovade apelsiner, men på tåget började Kyllikki gråta. Jag hade berättat för henne att mamma och pappa hade kommit till tåget och det skulle Kyllikkis syster också ha gjort men hon hade åkt till sin brors begravning. På det sättet fick Kyllikki veta att hennes bror hade stupat.

Gratis sjukvård

– Kyllikki grät hela vägen till Göteborg. Där mötte hennes man, han var mycket snäll men hon bara grät och grät så jag funderade på vad jag hade gjort för fel. Hon kanske inte tyckte om mig, tänkte jag. Kanske var jag för ful?

– Sedan blev jag nog ett krigsbarn för när jag blev sjuk kom en läkare till oss och skulle ta betalt för hembesöket. Han frågade Kyllikki om jag var ett finskt krigsbarn och hon sa ja.

– Då tar jag inget betalt, sade doktorn.

Paret **Boomer** bodde i en liten etta vid Järntorget, där blev Kaarina trots allt kvar ett år. Föräldrarna började redan efter ett par veckor skriva och be om att hon skulle få stanna kvar längre. Kaarina ser inget dramatiskt i det.

– Det var lugnt i Sverige, inga bombningar så jag behövde inte springa och gömma mig i skyddsrum. Innan min bror dog fick jag springa dit ensam. Mamma satt i badrummet med den nyfödde för hon trodde att kaklet skulle skydda dem. Jag fick det bra i Göteborg, jag var duktig och skulle klara mig själv. Fast jag var nog ett odrägligt barn, säger Kaarina.

Tvingades fly

När sedan Porkkala skulle lämnas till Sovjet måste hennes föräldrar också fly för de kände sig inte säkra i Finland. De kom i en liten båt och hamnade på ett flyktingsläger i Roslagen.

De hade svårt att få uppehållstillstånd men sedan fick Kaarinas mamma arbete i Borgholm, och även fadern fick så småningom komma till Öland. Kaarina gick i skolan i Borgholm, där föddes även hennes lillasyster.

Familjen fick bostad på hotellet på villkor att fadern skötte trädgården.

Han var jurist från Kuusamo och kunde ingenting om trädgårdsskötsel. Men han köpte en bok och pluggade trädgårdslära för att sedan kunna påstå att han kunde sköta trädgården.

Kaarina minns hur fattigt det var.

– Det var genant när skolan skulle göra skidutflykt. Jag hade inga skidor, men den snälla hotellägaren gav mig ett par. En annan gång skulle alla barn ha med sig en vas till skolavslutningen, men vi hade inga vaser. Sådant minns ett barn.

Slutligen fick de tillstånd att flytta till Stockholm men Kaarina skickades till Göteborg för att gå sitt andra skolår där. Paret Boomer hade fått en större lägenhet. Han var järnvägare, Kyllikki var hemma med hunden. De kunde inte få barn och nu ville Boomers adoptera Kaarina men hennes föräldrar sade nej.

Ren misär

De hade fått det bättre ställt och fått tillstånd att stanna i Sverige. Så när Kaarina var nio år flyttade hon hem till föräldrarna i Stockholm. Lillasyster bodde hos familjen som en gång tog emot dem i Roslagen.

– Hemma hade vi det torftigt. Pappa gjorde möbler av sockerlådor som mamma satte tyg på. Det var rena misären fast det förstod jag inte och inte led jag av det heller, säger Kaarina.

Pappa kunde trots sin utbildning inte arbeta som jurist utan diskade på restaurang, tog jobb på sjukhus som vaktmästare, arbetade på en lampfabrik och på LM Ericsson.

Far ville hem

Sedan började han studera. Han arbetade på dagarna och gick på en teknisk skola om kvällarna och tog ingenjörsexamen. När han skulle läsa för tentamen behövde han lugn och ro och då fick mamma och Kaarina gå på bio.

– Det blev många filmer, säger hon.

Hennes far närde hela tiden hopp om att få flytta tillbaka till Finland, väntade att det skulle bli politiskt möjligt. Till slut fick han ett hyfsat arbete i Uleåborg och modern öppnade med tiden en fin restaurang.

Kaarina ville inte flytta till Finland, men hon måste. Hon fick börja i den privata svenska skolan men dagen efter

studentexamen lämnade hon Finland för att senare återvända för högre studier. Fast helst ville hon bara skriva och det har hon gjort under 40 år som journalist på Hufvudstadsbladet, United Press International, och Dagens Nyheter.

Hon var gift med **Bruno Eneberg** som var handelsredaktör på Hufvudstadsbladet. När Bruno blev diplomat bodde de några år med sina tre barn i New York. Kaarina arbetade med översättningar och skrev för olika tidningar.

DN-reportage

Idén till böckerna kom till av en slump, efter en resa till Karelen. Där skulle hon som reporter för DN:s räkning undersöka vart de insamlade medlen från Sverige gick.

Men hon ville också veta mer om vad hennes far hade gjort i Petrozavodsk (Äänislinna) och även hjälpa den karelska författaren, **Eila Lahti Argutina** som tillsammans med forskaren **Juri Dimitrijevič** samlade fakta till boken "*Olimme vieras joukko vaan*" (Vi var bara en främmande hop) om människor som försvann eller arkebuserades under Stalins terror.

Lära av historien

Det var främst folk från USA, Kanada, Finland och Sverige som på 1920–30-talen lämnade allt för att bygga ett socialistiskt mönstersamhälle i Sovjet. Eila Lahti Argutina hade i de ryska arkiven också hittat namn på några svenskar. Kaarina blev intresserad av dem och har dokumenterat deras öden i sina böcker.

Hon har gjort minst 20 resor till Karelen och hittat namn på minst 40 dokumenterat mördade och ett hundratal försvunna personer i de ryska arkiven. Nu samlar hon de återstående vittnesmålen till Riksarkivet, föreläser och deltar i debatter och skilda diskussioner i radio och TV.

Hon har fått Advokatsamfundets journalistpris, Grävande journalisters Guldspade, Kulturfonden Sverige-Finlands kulturpris, och år 2007 Ture Nerman-priset.

– Man ska ta reda på historia för att förstå vad som har hänt och att Stalin och Hitler var lika stora skurkar.

– Och jag är inget krigsbarn.

Det är det sista jag hör innan Kaarina Eneberg försvinner genom dörren ut i den mörknande Gävlekvällen.

Text och foto: Irja Olsson

Lill-Babs fick träffa sin lekkamrat

Asta Hautaluoma, född Innanen år 1934, kom som krigsbarn till familjen **Anna** och **Johan Öst** i Stene, i Järvsö, år 1944.. Familjen Innanen hade strax före Astas evakuering till Sverige flytt för andra gången från hemmet i Vaara i närheten av köpingen Lahdenpohja vid Ladoga.

Familjen Öst tog också emot krigsbarnet **Terttu Teräväinen**, enligt riksar-kivet även **Kuismin**, född den 18 maj 1936 i Harvio, Lahdenpohja. Flickorna fick ett gott hem i Järvsö och blev goda lekkamrater.

Huset var stort och hyste även familjen **Svensson** som hyresgäst. Familjen Svensson hade också en flicka med namnet **Barbro**, fyra år yngre än Asta. Flickorna blev goda vänner och kom att bilda ett sammansvetsat flickgäng fram till 1946, när Asta och Terttu i likhet med många andra krigsbarn tvingades att återvända till sina biologiska familjer.

Asta kände sig olycklig efter hemkomsten till Kurikka, ett samhälle fem mil sydost om Vasa. Hon hade nästan glömt sitt finska modersmål. Några månader efter återföreningen dog hennes far, medan modern levde fram till 1957.

Ett försummat tillfälle

Under femtiotalet kom Asta att anpassa sig till den finska verkligheten. Hon gifte sig, fick tre barn i tät följd och började arbeta som affärsbiträde. Asta glömde bort det svenska språket, även om de positiva minnena från vistelsen i Sverige dröjde kvar.

Det blev ett hjärtligt återseende när Barbro Svensson fick träffa sin lekkamrat Asta igen efter 63 år.

Samtidigt som Astas familj växte slog hennes lekkamrat Barbro Svensson i Järvsö igenom i början av 50-talet som **Lill-Babs** och blev en av Sveriges genom åren mest firade och omtyckta artister.

Som den vänfasta person hon är, kunde hon inte glömma sina finska lekkamrater och undrade ofta vilket öde dessa hade gått till mötes.

Asta i sin tur följde tidigt Barbros karriärutveckling och intresserade sig för den utan att ge sig tillkänna.

För 10-15 år sedan besökte Barbro Vasatrakten och hade ett framträdande i en park. Asta hade besökt föreställningen samt lämnat en bukett blommor med hälsning till Barbro, men lämnat området genast efter konserten utan att våga ta personlig kontakt.

När Barbro såg vem som lämnat blommorna blev hon alldeles utom sig och försökte få tag i Asta, men utan resultat.

Återföreningen

Det var **Bingolotto** som efter 63 års skilsmässa skulle återföre Asta och Barbro. Söndagen den 29 mars skulle Lill-Babs bli hedersgäst i Bingolotto, som under **Lotta Engbergs** ledning fått inslaget "Här har du ditt liv".

Efter ett samtal med Lill-Babs syster **Birgitta** beslöt **Christofer Psilander** på Bingolottos redaktion att försöka få tag i Asta och Terttu, så att Lotta Engberg skulle kunna presentera dem som ett överraskningsmoment för Lill-Babs. Christofer lyckades spåra Asta till

I väntan på framträdandet i Bingolotto: Christofer Psilander, Päivi Riikkonen och hennes mor Asta Hautaluoma som var lekkamrat med Barbro Svensson..

forts på nästa sida —>

En stark upplevelse i Bingolotto-studion

forts från föreg sida

Kurikka i Finland, men Terttu lyckades han inte få tag i.

Vid tolvtiden den 29 mars anlände Asta tillsammans med sin yngsta dotter **Päivi** till Elite Park Avenue Hotel vid Kungssportsavenyn i Göteborg och togs emot av Christofer Psilander och undertecknad, som skulle fungera som tolk.

Efter omfattande information och instruktioner skjutsades Asta, Päivi och tolken till studion, som ligger i en gammal industrilokal i Gamlestaden i Göteborg. Där fick vi konkreta instruktioner om inslaget, där Asta skulle spela huvudrollen tillsammans med Lill-Babs. Mellan instruktionerna fick vi via TV se de omfattande förberedelserna för ett tvåtimmarsprogram som Bingolotto.

Programinslaget blev just en så stark upplevelse för Lill-Babs som arrangörerna räknat med. Känslostormarna förvandlade programmet ett tag till en improvisatorisk händelse och gjorde det svårt för tolken att hinna med störtskuren av frågor, förklaringar och motfrågor.

Anna och Johan Öst i Järvsö med sina finska krigsbarn Asta och Terttu.

Bilden från Astas fotoalbum.

Det som inte hanns med under det korta mötet i TV avhandlades sedan under en glad och otvungen middag i hotellet under kvällen samt under måndag förmiddag, då Asta och Lill-Babs tog god tid på sig för att redogöra för sina familjesituationer med hjälp av gamla fotografier.

Vid avskedet lovade de att upprätthålla kontakten och besöka varandra, eftersom vägen inte är så lång mellan Vasa och Järvsö.

Text och foto: Pentti Käppi

PS. Terttu dog av lymfkärlescancer 1977, endast 40 år gammal.

Kai Rosnell

Självutlämnande självbiografi

Han hette **Eero Turpeinen** när han som fyraåring skickades från Suomussalmi till Sverige i sällskap med sina systrar, sju resp två år.

Han adopterades av **Vera och Jonas Jonsson** i Norrköping och fick överta deras namn.

Nu har han skaffat sig ett nytt namn, **Jalmariz**, efter faderns andranamn men med ett "z" på slutet.

Eero har skrivit ner sin historia. Boken heter *"Finske Ahasverus. Jorden runt på 50 år."*

Det är en hänsynslöst självutlämnande bok där första delen beskriver hans tid som krigsbarn, andra delen består av korta berättelser från hans tid till sjöss.

Han tjänstgjorde i många år som kapten både i marinen och i handelsflottan, där han använde fritiden till att läsa in en jur.kand-examen.

Han beskriver utan förskönande formuleringar sin förtvivlan när han skickas iväg, och när han separeras från syst-

rarna utan att veta varför – han hade smittats av sin tbc-sjuka far.

Han berättar om sin fosterfar, duktig skytt men en "hustryran och sadist", som förtalade Eeros biologiska mor så att hans förhållande till henne aldrig blev naturligt.

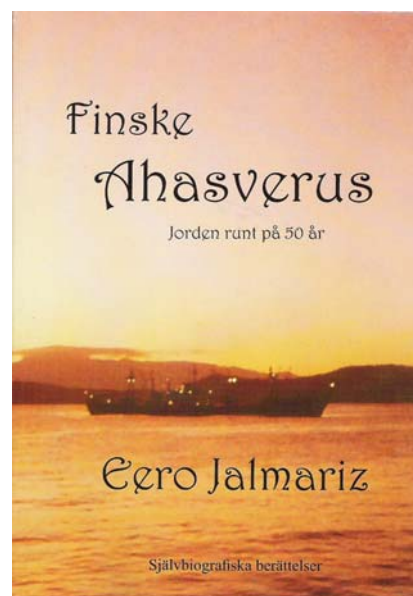
"Det tar sextio år för sanningen att komma fram via en brevkopia av adoptionsbesluten från finska Riksarkivet i Helsingfors. Där framgår klart att min mamma endast hade en tanke i huvudet och det var att rädda mitt liv", skriver Eero.

Det är en avslöjande och anklagande bok, mycket läsvärd och tänkvärd.

Varje kapitel avslutas med en dikt, eller snarare en rimmad resumé – de går knappast till litteraturhistorien som några mästerverk.

Men hela boken präglas av en föronande humor så huvudintrycket blir mycket positivt.

Kai Rosnell

Eero Jalmariz: Finske Ahasverus. Jorden runt på 50 år. Självbiografiska berättelser. Axplock 2008.

Flera tankar om dokumentären

En liten grupp på fyra från Gästrikland och Dalarna fick möjligheten att följa med på resan ”tillbaka till barndomen” då det fanns platser över i bussen. Vi har inte deltagit i den studiecirkel som arrangerats i Bollnäs med omnejd.

Däremot har vi alla varit med i krigsbarnsföreningen sedan starten, en av oss, Raija, var med i den interimsstyrelse som bildades i Västerås med vår krigsbarnsvän Erik Netz som initiativtagare.

Därmed anser vi att vi har lång erfarenhet av krigsbarnsproblematiken och har även hunnit få distans till våra upplevelser och känslor, fått svar på en hel del frågor och tagit del av olika forskningsresultat.

Vi tycker att inlägget av redaktören inte ger dokumentären rättvisa. Att TV-teamet, som var med oss hela tiden, och även varit delaktiga med intervjuer före själva resan, fick tid av TV-ledningen att sända den slutgiltiga versionen av dokumentären på ”bästa sändningstid” måste väl vara ett gott betyg till producenten med sitt team.

Det kan väl ändå vara positivt att få ta del av faktisk verklighet i stället för alla såpor som vi ideligen matas med. Det är trots allt många människor som inte känner till vad som hände under kriget. Men var det verkligen så? är en kommentar som ofta kommer.

Att det var många tårar är för oss inget märkligt. Under åren har vi under enkla och trivsamma umgängesformer fått ta del av olika personers berättelser, ofta med tårar eller tårfylld röst. Kom ihåg att det var inslag av sång och musik, skratt och en impulsiv danstur på en brygga.

Beträffande namnlappar kan vi inte se att det har någon betydelse om man heter Pekka eller Liisa i det här sammanhanget. Det fanns en förteckning med de intervjuades namn i avslutningen av programmet.

De flesta inser att våra föräldrar, oftast våra mödrar, kände att de inte hade möjlighet att skydda oss från kriget, se till att vi fick mat, många var sjuka osv och kan med sitt sunda förnuft ta till sig att vi blev skickades till Sverige för att få det bättre. Det är en helt annan sak

att många, inte alla, helt känslomässigt inte förstår hur mamma kunde skicka iväg sitt/sina barn och har haft och har svårt att ta det till sig. Detta har uttryckts av flera som ändock har haft det bra i Sverige och inte heller vet om något annat.

Att det sedan har dröjt 60 år innan man har besökt hembygden har naturligtvis många orsaker: ekonomi, rädsla, hur kan jag få veta något om mitt ursprung m m. Vi som varit medlemmar i föreningen har på olika sätt löst dessa problem, mycket tack vare den samhälls- och rättskänsla som funnits i föreningen och givit oss styrka och förståelse.

Varför gör man en sådan resa?

Det hela började med att en grupp ”finska krigsbarn” träffades och började prata om våra erfarenheter och upplevelser från vår barndom och uppväxttid.

Vi märkte snart att vi hade många likartade upplevelser och tankar. Det var lätt att prata och berätta. Vi förstod varandra.

Men vi som många andra blev äldre och började söka bakåt. För de, som hade varit bosatta i Sverige, kunde ju slå upp i kyrkoböcker och dokument för att söka sina rötter. Men vi då? Vi kom som små och många hade inga uppgifter från sina släktingar. Inga födelsetider på föräldrar eller anhöriga.

Vi ville åka tillbaka till de platser många av oss inte mindes. Med egna ögon få se och kanske få svar på frågor.

Det tog månader av planering som vi använde att lära oss mer om vad som hände under kriget.

Vi läste och såg dokumentärfilmer. Sökte kontakter. SVT blev intresserade och ville följa med. Som de sa: ”Idag kan ni berätta. Om några år är det bara

---

Svar:

Visst var det positivt att SVT sände dokumentären och spred kunskap om krigsbarnshanteringen till människor som kanske inte kände till den tidigare.

Men att krympa 40 timmars film till 90 minuter kräver redigering. Vi fick se ett urval av materialet. En del inslag kändes regisserade.

Detta är en dokumentär om en grupp krigsbarn som helt rakt på och spontant berättar om sina upplevelser, känslor och reaktioner. Det är inte några tillrättalagda intervjuer av någon som regisserar och redigerar deras berättelser och synpunkter.

Till slut måste vi påpeka att vi, även de från Hälsingland, fått enbart positiva reaktioner om dokumentären, de flesta säger att de blivit mycket berörda, en del har medgivit att de blivit tårögda och även gråtit. Det är ute på gatan, per telefon och då man träffat vänner och bekanta.

*Gästrike-Dalagruppen
Raija Hermansson, Seija Lindquist,
Eila Gardeskog, Eila Damm.*

---

ett blad i en historiebok.”

Resan var en stor upplevelse. Vi såg våra barndomsplatser. Mötte släktingar och vänner. Det var gråt och skratt. Men så skönt det kändes!

Det blev många frågetecken som rätades ut. Vi började nog alla förstå. Det som hade skett var ingens egentliga fel. Att leva i ett krig är inget normalt. Så alla gjorde så gott det gick.

Vi försonades med vårt öde. Kunde lägga sorgen bakom och gå vidare. Flera av oss sökte och fick tillbaka våra finska medborgarskap.

Idag är vi glada att vi gjorde resan. Nu kan vi berätta för barn och barnbarn. Utan bitterhet. Vi är stolta över vårt ursprung.

Vi har mötte mycken positiv respons på filmen. Folk har kommit fram och sagt att det var gripande och att de inte visste hur det hade varit. Många kände krigsbarn som hade bott i Sverige under kriget. De undrar om det går att söka upp dem på nåt sätt.

*Hälsingegruppen
gm/ Arja Rohlin*

En annan redigering hade gett en annan bild. Kanske fler hade fått komma till tals. Fler sidor av barntransporternas följder kunde ha belysts.

Namnskyltar hade visat vem som var vem. Det hade varit bättre.

Kai Rosnell, Tapani Rossi

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad även under sommaren för att planera för återvändarträffen 18-20/9, det kan bli oftare beroende hur planeringen fortlöper.

Kolla med Jouko 070-209 56 53 eller finskakrigsbarn.hofors@telia.com

Återvänder till Hofors

Den 28 oktober 1944 kom 222 finska barn till Hofors. Det är 65 år sedan i höst, och Hofors-gruppen finska krigsbarn arrangerar en "återvändarträff" 18-20 september.

Ett tjugotal krigsbarn från Finland, främst Kemi med omnejd, har redan anmält sig till träffen.

Jouko Rajaniemi, en av arrangörerna, har lyckats få fram en komplett transportlista över barnen som kom med tåget via Haparanda-Torneå, och har med hjälp av Krigsbarnsföreningen i Kemi kontaktat de allra flesta.

Debattera mera!!!

Fr v Laila Gustavsson, Reino Lamminheimo, Kirsti Appeby, Kaarina Rundström-Skoog, Kerttu Björk, Vieno Mårtensson och Sirkka Richardsson.

Krigsbarnen visste mer än föreläsaren

Skara Humanistiska Förbund och Föreningen Norden arrangerade en föreläsning om "Det finländska Sverige och om krigsbarn 1939-1945" i Skara.

Gästföreläsare var fil mag **Ingalill Ihrcke-Åberg** från Helsingfors. Arrangörerna hade också inviterat några personer med egna erfarenheter som krigsbarn, bl a **Kirsti Appeby** och **Vieno Mårtensson**, Mariestad.

Föreläsaren hade tyvärr inte särskilda kunskaper om krigsbarnsförflyttningen, men talade initierat om den finska arbetskraftsinvandringen till Sverige.

Efteråt träffades krigsbarnen hemma hos Kirsti Appeby

Kaarina Rundström-Skoog

Stockholm

Sommarträffar planeras även i år vid Blå Porten, Djurgården, kl 11.30 dessa dagar:

Måndag 8 juni.
Måndag 22 juni.
Måndag 6 juli.
Måndag 20 juli.
Måndag 3 augusti.
Måndag 17 augusti.

Sommarutflykt till Nättarö

Stockholmsföreningen planerar sin traditionella sommarutflykt i skärgården till Nättarö utanför Nynäshamn till onsdag 24 juni.

Det blir en heldag.

Marja Kinos, tel 08-6267847 eller e-post: marja-inkeri@tele2.se vet allt om detta.

Finnebørn i Danmark

håller årsmöte 13-14 juni 2009 på Liselund i Slagelse. Kai Palomäki Schmidt vet allt om detta:

kai.schmidt@mail.dk

Mellansverige

Kalevala

på Västanå teater

Västanå teater i Rottneros-parken strax söder om Sunne ger i sommar Kalevala med premiär midsommardagen 20 juni fram till 23 augusti.

Mellansverige planerar en gemensam resa dit, men vem som helst kan kontakta teatern: 0565-688280 för information och biljetter.

Riksmötet 2010

arrangeras av Mellansverige någon gång i maj 2010.

Närmare information i nästa nummer av MN.

Sydsverige

Sommarmöte torsdag 25 juni kl 13.30 på Café 21 i Tyringe. Mat och musikunderhållning.

Ny ordförande

Jean Cronstedt har nu lämnat över ordförandeklubban till **Soini Andersson**, född **Vähäkuopus**.

Han skickades tillsammans med tre syskon från byn Jukua i Pudasjärvi i norra Finland. Han skildes från syskonen och hamnade på Ågrenska konvalescenthemmet nära Göteborg, medan syskonen kom till familjer i Tyringe.

Det tog tid innan storasyster **Annikki** kunde göra sig förstådd och talade om att lillebror Soini hade kommit bort. Han spårades upp och kunde efter åtta månader återförenas med syskonen i samma ort. Alla fyra blev kvar i Sverige.

Övriga styrelsen: **Laila Rydzén**, vice ordf, **Veikko Bern**, sekr, **Irja Berggren**, kassör, samt **Birgitta Berg**, **Markku Juntunen**, **Timo Haapanen** och **Liisa Haraldsson**, suppleanter Jean Cronstedt och **Alpo Persson**.

Hemsidor

Riksförbundets hemsida har adressen www.krigsbarn.se – där finns även länkar till andra webbplatser.

Centralförbundet i Finland har en proffsig och välskött hemsida med adressen www.sotalapset.fi som är väl värd att besöka, bl a med engagerad debatt.

Där finns även sidor på svenska.

Kusinernas första möte

Avs: RFK
c/o Kai Rosnell
Kölångsvägen 10
741 42 Knivsta

Ero i Haparanda fyller fem år

I april nästa år är det fem år sedan som kung **Carl XVI Gustaf** invigde krigsbarnsstatyn Ero i Haparanda, i närvaro av uppåt 500 krigsbarn samt Finlands president **Tarja Halonen** med flera.

Skall vi fira detta jubileum?

Riksförbundet har tillsatt en arbetsgrupp som skall utreda möjligheterna. Den består av **Pirkko Ahlin, Jouko Rajaniemi** och **Matts Imhagen**.

Det finns anledning att återkomma.

Kung Carl XVI Gustaf

inviger utställningen "Ei saa peittää – får ej övertäckas" 6 juni på Eskilstuna konstmuseum. Den pågår till 6 sept.

35 konstnärer medverkar – ett urval av de mest spännande konstnärerna i Sverige och Finland just nu.

För mer info 016 - 7101369.

Göteborg firade 15-årsjubileum

Göteborgsföreningen har firat sitt 15-årsjubileum, något försenat. Första mötet i Göteborg ägde rum 4 april 1992.

Trettio medlemmar deltog och lät sig väl smaka av buffén som borde ha tilltalat alla smakriktningar.

Orvokki Lingman, en av initiativtagarna till föreningen, berättade om dess tillkomst. Hon hade just bildat

– Är vi lika, eller? Karin Ringblom och Maritta Wiraeus-Mäkeläinen träffades för första gången.

Foto: Kai Rosnell

Så träffades de äntligen, kusinerna **Karin Ringblom** och **Maritta Wiraeus-Mäkeläinen**, som vi berättade om i förra numret av MN.

Maritta efterlyste sin kusin **Seija Mäkeläinen** som sändes till Sverige i februari 1940 blott ett halvår gammal, troligtvis det yngsta krigsbarnet som skickades iväg "på egen hand". Seija

hade bytt både förnamn och efternamn och var inte så enkel att hitta utan vidare.

Karin reste från Skara till Uppsala för att träffa Maritta – som hon aldrig sett förut. De stämde träff på Stadsbiblioteket som råkade ha en temadag om Finland, med en liten utställning om krigsbarnsverksamheten som **Hilkka Mälarstedt** i Stockholmsföreningen hade iordningställt.

Och där kunde vi sammanföra kusinerna, som visserligen hade talats vid i telefon några gånger men aldrig öga mot öga.

Visst upptäckte båda hur lika de är!

– Jag är så glad att se en likhet och ett släktskap. Det är något som jag har saknat i mitt liv, säger Karin.

– Efter midsommar har vi planerat att åka till Finland gemensamt och träffa mina halvbröder, och andra släktingar, berättar Karin Ringblom.

Det blir hennes första resa till Finland på 69 år!

Kai Rosnell

Utställning i Borås

Svensk-Finsk Form har utställning i Borås Museum i Ramnaparken till 6 september. Konstnärer från Sverige och Finland medverkar.

Info: www.boras.se/borasmuseum

Sveriges första krigsbarnsförening, "Västkustföreningen" i Halland, som dock lades ned efter något år.

Pentti Käppi ackompanjerade vid allsången som sjöngs på både svenska och finska.

Ett lyckat jubileumsfirande!

Kielo Bengtsson